

Mark Boog en Eddo Hartmann

ZAKYNTHOS

De eeuwigheid duurt zestig jaar

Cossee
Amsterdam

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door genereuze bijdragen van
het Nederlands Instituut in Athene,
de Vereniging van Vrienden van het Nederlands Instituut in Athene
en het Zakynthos Archeologie Project (Universiteit van Amsterdam).

© 2012 Mark Boog, Eddo Hartmann
en Uitgeverij Cossee bv, Amsterdam
Omslagfoto Eddo Hartmann
Boekverzorging Marry van Baar
Druk HooibergHaasbeek, Meppel
ISBN 978 90 5936 350 2 | NUR 301 en 653

Voorwoord

Het Griekse eiland Zakynthos ligt een paar kilometer voor de westkust van de Peloponnesos. Het is het meest zuidelijke van de Ionische eilanden, waartoe ook Korfoe, Lefkada, Ithaka en Kefalonia behoren. De ligging van de eilanden is geologisch interessant: het zogeheten ‘Pre-Apulische deel van het Hellenide Orogeen’ is een zone waar het Europese en het Afrikaanse plat met elkaar botsen. Daardoor komen er bijzonder veel aardbevingen voor in het gebied. Het merendeel is heel licht en niet of nauwelijks voelbaar, maar met regelmaat vinden er ook zware aardbevingen plaats. De laatste grote aardbeving was in augustus 1953, toen bijna alle huizen op het eiland werden verwoest en er meer dan honderd doden vielen. Ook in januari 1893 en in december 1820 vonden er vernietigende aardbevingen plaats. 1820, 1893, 1953 – dat is een regelmaat van ongeveer zestig jaar.

Sinds 2005 doen de Universiteit van Amsterdam en de Griekse Archeologische Dienst samen onderzoek op het eiland Zakynthos. De archeologie van het eiland is erg verstoord na vele millennia aardbevingen, maar we weten dat Zakynthos een indrukwekkende geschiedenis heeft. Volgens de overlevering had het antieke Zakynthos bijvoorbeeld een tempel van Artemis. Die is nog niet gevonden, al hebben we wel een idee waar hij moet liggen, begraven onder vele meters sediment. We inspecteren het eiland nauwgezet op archeologische resten. Lopend door de velden treffen we minuscule scherven aan: stukjes vuursteen, fragmenten van muurwerk. Door die in kaart te brengen, krijgen we een idee van het landschap uit het verleden.

Elke zomer wandelen er groepen Nederlandse studenten op Zakynthos tussen honden, geiten, kippen en verlaten waterputten door de velden op zoek naar scherven, vuurstenen en de verdwenen tempel. Het landschap met zijn eeuwenoude ruïnes, de stille getuigen van werelden en levenswijzen die door aardbevingen of modernisering verdwenen zijn, is vaak onbeschrijflijk mooi.

Op onze uitnodiging kwamen Mark Boog en Eddo Hartmann naar Zakynthos. Mark Boog laat het eiland in betoverende teksten zijn wisselvallige geschiedenis vertellen, Eddo Hartmann heeft de magie van Zakynthos met zijn camera in beeld gebracht. Het resultaat is een blijvend monument voor het altijd veranderende landschap van Zakynthos.

Anne Versloot en Gert Jan van Wijngaarden
Amsterdams Archeologisch Centrum,
Universiteit van Amsterdam

Laat ik me voorstellen. Ik ben Zakynthos. Ik ben Zante. Ik ben eiland, en ik wil het met u hebben over de eenzaamheid van een eiland. Ja, lach maar. Het is mijn verhaal, ik mag doen wat ik wil.

Vlakbij zie ik de grootste van mijn broers en zusters: het bergachtige Kefalonia. Erachter liggen, weet ik, Lefkada met zijn witte rotsen, Ithaka – dat een grote naam heeft, terecht of onterecht – en het groene Korfoe. Ik zie – dichtbij, ik kan het ruiken – het machtige vasteland, onaangedaan, droog, oud, dat naast me ligt als een ongeïnteresseerde maar welwillende moeder naast een kind. En er is meer, weet ik, onzichtbaar ver weg. Ik hoor exotische namen: Engeland, Duitsland, Nederland – oorden die ik nooit zal zien, maar waarvan de bewoners in drommen worden aan- en afgevoerd, met vliegtuigen en boten. Ik hoor de namen en ik droom weg in de brandende zomerzon. Eén keer op reis te mogen... Eén keer...

Het vasteland, zo dichtbij, met zijn Turkse forten! Ze lichten op in de nacht – de laatste tijd worden ze 's nachts verlicht, waarom weet ik niet. Forten die ogen zijn, op mij gericht. Mijn veel mooiere – zeg nu zelf – Venetiaanse ogen kijken onbewogen terug. Het dansende water tussen ons in lijkt ons uit te lachen. Maak je toch niet zo druk, zegt het, stel je niet aan. Waar ging die ruzie over, die oude ruzie waarvan die forten de overblijfselen zijn?

Ik weet het niet. Hoe moet ik het weten? De mensen maken zich druk over de gekste dingen, over zichzelf bijvoorbeeld en over elkaar. Of de Turken de baas zijn of de Venetianen. En vooral, meer dan over wat dan ook, over geld, dat vreemde goedje waarin, met een gemak dat de oude alchemisten jaloers zou maken, alles schijnt te kunnen worden omgezet.

Tegelijk laten belangrijke zaken – ik noem, een onbeduidend voorbeeld, de grond waarvan ze leven – ze volkomen koud, zo lijkt het. Ze maken rommel, ze kappen bossen, ze putten het land uit, ze hakken groeven uit de bergen, gruwelijke wonden die nooit meer helemaal dichtgaan.

Het is geen opzet. Dat geloof ik niet. Het is lichtzinnigheid. Kinderen zijn het, allemaal. Ze duren zo kort. Steeds weer heb ik spijt nadat ik ze pijn heb gedaan. Maar, voornemens of niet, iedere ouder zal het begrijpen, ze maken me soms zo kwaad...

Soms wordt het me te veel. Het optimisme, de onnadenkendheid, de bedrijvigheid. De jeuk. Ik probeer me in te houden, maar ik moet er vanaf. Ik schud me een paar keer, voorzichtig, en even helpt dat, maar het is onvoldoende. Ik huiver bij de gedachte, en ik schaam me vooraf al voor wat ik ga doen. Toch is het onvermijdelijk. Na een jaar of zestig hou ik het niet meer.

Dat moment nadert, het nadert altijd. Ik voel de jeuk heviger worden. Eraan denken verergert de zaak, er niet aan denken lukt niet. Binnenkort zal ik het niet meer kunnen verdragen. Het zal een uitbarsting van woede zijn, een grommend opborrelen van al wat opgekropt is, en ik zal de gebouwen en de mensen van me af proberen te schudden zoals een steigerend paard zijn ruiter.

Even zal ik voldaan zijn, volmaakt tevreden. Heel even. Daarna komt het schuldgevoel en toch ook, sluipenderwijs, de jeuk, die helemaal niet weg was, dat leek maar zo.

Een vogel vliegt op, stel ik me voor, en ziet hoe ik de gebouwen van me afschud, hoe de mensen vluchten als vlooiën, ratten van een zinkend schip. Maar het schip zinkt niet, daarvoor is het te robuust, en de rust keert langzaam weer. Ik slaak een inwendige zucht van verlichting, ril nog wat na van genot, een enkele kleine schok, en val in een diepe slaap. Langzaam, heel langzaam, komt de jeuk weer opzetten, maar ik merk er nog niets van. Ik ben bijna net zo goed in vergeten als de mensen.

De mensen, die zich al heel snel weer oprichten. Die rouwen, die ruimen, die dóen. Nu eens veel te rigoureuus, compleet vernietigend wat slechts licht beschadigd was, dan weer nalatig, zoals de vele ruïnes bewijzen.

Maar ze doen. Ze kijken om zich heen en besluiten dat het zo ook wel kan, dat er niets verloren is. Er staat een decor, en al is het een ander decor, er zullen zich soortgelijke drama's afspelen. Volgende drama's. Nieuwe, maar dezelfde. De mensen wrijven zich in de ruwe handen, blazen het stof weg dat neergedaald is. En alles zal opnieuw beginnen, van voren af aan. Elke keer weer.

